

Caner NALCI (*)

Kadir TUNÇ (**)

HURDA ARAÇLARIN VERGİLENDİRİLMESİ

1 - GİRİŞ

Türkiye'nin ekonomik potansiyeli göz önüne alındığında ülke ekonomisinin son yıllarda büyüme yönünde hızlı bir ivme kazandığı gözlenmektedir. Dünyadaki ekonomik krizler, artan talep, spekülasyonist hareketler ile üretici ve tüketici davranışları her ülkenin ekonomik yapısını şekillendirmektedir. Ülkemizdeki ekonomik yapıya bakıldığında, son yıllarda disiplinli ve daha sağlam adımlarla uygulanan istikrar politikaları sayesinde gelişmekte olan dinamik bir ülke görünümünde seyreden Türkiye için sektörlerden gelen tepkilerin son derece olumlu olduğu gözlenmektedir.

Sektörel bazda otomotiv sektörünü ele aldığımızda; Türkiye'de hüküm süren toplumsal özent, genç nüfusun bir an evvel varlık sahibi olma isteği, son yıllarda yaşanan siyasi istikrar ve ekonomide artan güven sonucunda, otomotiv sektöründe yüksek oranda vergilemeye (KDV+ÖTV) (hatta dünyanın en pahalı petrol ürünlerinin varlığına) rağmen yıllar itibariyle sürekli büyüme gözlenmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre; 2013 yılının Ocak ayında 75.391 yeni araç trafiğe kaydolmuş, Türkiye trafiğindeki toplam araç sayısı on yedi milyonun üzerine çıkmıştır. Bu ürkütücü sayının varlığı ve sektörde artan ihracat rakamları yerli otomotiv üretim fikrinin bile tekrar hayat bulmasını ve bu yönde adımlar atılmasını sağlamıştır.

Yaklaşık 17 milyonluk aracın varlığı ve büyük çoğunluğunun Türkiye yollarında olduğu göz önüne alındığında ülkenin iklim koşulları, jeopolitik yapısı ve karayollarının yapısı nedeniyle karayolu ulaşımındaki kaza riski gün geçtikçe artmaktadır.

Trafikteki artan araç sayısına paralel olarak Tramer (Trafik Sigortaları Bilgi ve Gözetim Merkezi) kayıtlarından da anlaşılacağı üzere trafikte yaşanan kaza oranlarında da artış gözlenmiştir. Meydana gelen

(*) Vergi Müfettiş Yardımcısı

(**) Vergi Müfettiş Yardımcısı

kazalar sonucunda her gün yüzlerce araç trafikten çekilmekte ve hurdaya ayrılmaktadır. Anılan araçlar için vergileme nasıl olmalı ve nelere dikkat edilmelidir. Hurdaya ayırma işlemleri ve vergileme sürecinin nasıl işlediğine ilişkin yapılan araştırmalara çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde yer verilecektir.

2- HURDA ARAÇ KAVRAMI

Hurda araç kavramına vergi kanunlarında yer verilmemiş, KDVK'nun 17/4-g maddesinde; külçe altın, külçe gümüş, kıymetli taşlar (elmas, pırlanta, yakut, zümrüt, topaz, safir, zebircet, inci, kübik virconia) döviz, para, damga pulu, değerli kâğıtlar, hisse senedi, tahvil ile metal, plastik, lastik, kauçuk, kâğıt, cam hurda ve atıkları teslimi istisna kapsamına alınmıştır. 86 Seri No.lu Katma Değer Vergisi Genel Tebliğinin (B) bölümünde hurda kavramı, her türlü maden, plastik, kağıt ve cam hurdasını, bunların hurda halindeki karışımlarını, aynen veya onarılmak suretiyle üretim amaçlarına uygun olarak kullanılamayacak haldeki metal, plastik, kağıt ve cam karakterli her türlü ham, yarı mamul ve mamul madde olarak tanımlanmıştır.

Karayolları Trafik Yönetmeliği'nin¹ 39'uncu maddesinde ise konuyla ilgili şu şekilde düzenleme yapılmıştır. *"Ekonomik ömrünü doldurma, eskime, yıpranma, kaza, yanma, tahrip edilme ve benzeri nedenlerle kullanılamaz duruma gelen araçlar; sahiplerinin, kanuni temsilcilerinin, vekillerinin veya tüzel kişiliklerce yetkilendirilen kişilerin dilekçesi üzerine, muayeneye tabi tutulmadan; ilgili vergi da-iresinden alınmış motorlu taşıtlar vergisi, gecikme faizi, gecikme zammı, vergi cezası, trafik idari para cezası ile 25/6/2010 tarihli ve 6001 sayılı Karayolları Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat ve Görevleri Hak-kında Kanunun 30 uncu maddesine göre verilen idari para cezaları ile geçiş ücreti borcu bulunma-dığına dair ilişik kesme belgesinin veya hurdaya ayrılmasında sakınca bulunmadığına dair belgenin ibrazı ve kayıtlarında haciz, rehin, tedbir gibi kısıtlayıcı şerhler bulunmaması halinde, müracaat tarihi itibarıyla herhangi bir trafik tescil şube veya bürosunda hurdaya çıkarılır. Hurdaya çıkarılacak araçtan dolayı yukarıda sayılan hususlarla ilgili borcu bulunmadığının Gelir İdaresi Başkanlığından elektronik sistemle tespit edilebilmesi halinde, belge ibrazı zorunluluğu aranmaz.....Hurda-ya ayrılmış olan taşıtlar, onarımla yenilenseler bile tescil edilemezler. Ancak, kullanılabilir durumdaki motoru ve diğer parçaları, başka araçlarda kullanılabilir. Bunlardan gerekli görülenler kullanıldığı aracın kayıtlarına işlenir."*

Yukarıda yer alan yasal düzenlemeler dikkate alındığında hurda kavramının, hurda olarak nitelen-dirilmek istenen kıymetin üretildiği şekilde tüketim amaçlarına imkan kalmamış olması durumunu karşıladığını görüyoruz. Karayolları Trafik Yönetmeliği'nin 39'uncu maddesinin ilk cümlesinde de bu-na ilişkin bir yorumlamaya gidilmiş devamında ise bu durumda izlenecek usul ve esaslar belirtilmiştir.

Bunun birlikte "pert araç" kavramı da günlük dilde hurda araç ile aynı anlama gelecek şekilde kullanılmaktadır. Bu kullanım pratikte herhangi bir tezat teşkil etmemekle birlikte pert araç kavramı kanunların uygulanması bakımından hurda araç kavramından ayrılmaktadır. Pert araç kavramına ülke-miz sigorta mevzuatında yer verilmemiş olup, pert araç kavramı ağır ya da tam hasara uğramış araçlar için kullanılmakta, hurda araç kavramı ise Kara Taşıtları Kasko Sigortası Genel Şartlarının 3.3.1.2. maddesi kapsamında tam hasara uğramış ve tekrar trafiğe çıkma imkanı kalmamış araçlar için kulla-

¹ 18.07.1997 tarih ve 23053 mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

nılmaktadır.² Dolayısıyla hurda araçlar ağır kaza vb. sebeplerle trafiğe imkânı kalmamış ve bu böylece trafik sicilinden kaydı silinmiş araçları ifade etmektedir. Arızalı veya hasar görmüş veya hurdaya çıkarılmış araçlardan sökülerek parça parça satılan metal parçalarının onarımı, temizleme ve benzeri safhalardan sonra tekrar kullanımı mümkün olduğu durumlarda, söz konusu araç aksamaları hurda olarak değerlendirilemeyecektir.³

2.1- Katma Değer Vergisi Kanununa Göre Hurda Araçların Teslimi

3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 1/1'inci maddesinde Türkiye'de yapılan ticari, sınai, zirai faaliyet ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetlerin KDV'ne tabi olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla araç teslimleri de kanunun 1'inci maddesi kapsamında katma değer vergisinin konusuna girmekte ve 3065 sayılı KDVK'nun 28'inci maddesinin verdiği yetkiye dayanılarak 30.12.2007 tarihinde yayımlanan 2007/13033 sayılı BKK ile %18 oranında katma değer vergisine tabi olmaktadır. Kullanılmış binek otomobiller I sayılı liste kapsamında olduğundan %1 oranında KDV'ye tabidir. Bununla birlikte hurda araçların teslimi ise 3065 sayılı KDVK'nun 17/4-g maddesi kapsamında KDV'nden istisna olacaktır

Yukarıda yapılan açıklamalar çerçevesinde dikkat edilmesi gereken hususlardan birisi de hurdaya çıkarılarak hurda belgesi alan aracın, sigorta şirketlerine tesliminde, sigorta şirketi adına fatura düzenlenme zorunluluğunun bulunmasıdır. Ancak 3065 sayılı KDV Kanunu'nun 17/4-g maddesi kapsamında KDV den istisna olan bu işleme ait bedel üzerinden ayrıca KDV hesaplanmasına gerek yoktur.

Bununla birlikte, Kanunun 30/a maddesine göre vergiden istisna edilmiş işlemler nedeniyle yüklenilen vergilerin indirim konusu yapılması mümkün bulunmamaktadır. Söz konusu araçların alımında yüklenilen KDV tutarının daha önce indirim konusu yapılmış olması halinde, hurda araç olarak teslim edildiği vergilendirme dönemine ait KDV beyannamesinin "İlave Edilecek KDV" satırına yazılmak suretiyle indirim hesaplarından çıkarılması gerekmektedir.⁴

Hurda araçların tesliminde istisna uygulamasını düzenleyen anılan kanunun 17'nci maddede istisna edilen teslim konusu mal "... plastik, lastik, kauçuk, kâğıt, cam hurda ve atıkları..." olarak sayılmıştır. Dolayısıyla kanun metninde herhangi bir kıymetin model veya tür olarak sayılarak sınırlandırılmasına gidilmemiş ancak belirtilen maddeler itibarıyla kullanılmasına artık imkân kalmayan tamir vb. yollarla

² <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/7/7-6711sgc.pdf>

³ AKGÜL, F. "Hurda Araç Teslimlerinde Katma Değer Vergisi ve Yeni Düzenlemeler", Vergi sorunları, Mart 2010, Sayı:258

⁴ Trabzon Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 31.01.2012 tarih ve B.07.1.GİB.4.61.15.01-621-21-2010-12 sayılı özelgesinde belirtildiği üzere; Katma değer Vergisi Kanunun 30/a maddesine göre vergiden istisna edilmiş işlemler nedeniyle yüklenilen vergilerin indirim konusu yapılması mümkün bulunmamakta olup, söz konusu aracın alımında yüklenilen KDV tutarının daha önce indirim konusu yapılmış olması halinde, hurda araç olarak teslim edildiği vergilendirme dönemine ait KDV beyannamesinin "İlave Edilecek KDV" satırına yazılmak suretiyle indirim hesaplarından çıkarılması gerekmektedir (5838 Sayılı kanunla model yılı 1990 ve daha eski olan araçların trafik sicilinden silinmesine yönelik düzenlemeler yapılmış ve yine bu kanunun geçici 2. maddesinin 3. fıkrasıyla da bu kanun kapsamında elden çıkarılan araçlar için KDVK'nun 30/a maddesinin uygulanmayacağı ayrıca belirtilmiştir. Bu nedenle 5838 Sayılı Kanun kapsamında araçlarını hurdaya ayıranlar söz konusu araçların alışlarında indirim konusu yaptıkları KDV için herhangi bir ilave veya başka bir işlem yapmayacaklardır).

eski haline getirilmesi olanaksız olan kıymetlerin hurda sayılacağına işaret edilmiştir. Bu kapsamda, araçların da 17'nci maddede sayılan maddelerden teşekkül ettiği hususundan hareketle araçların hurda olarak teslim edilmesi 3065 sayılı KDV'nun 17'nci madde kapsamında KDV'den istisna olacaktır. Kanun metni istisnaya konu olacak malları model ve tür olarak sınırlamadığı gibi, teslimin hangi aşamada ve kimler tarafından gerçekleştirilmesi halinde istisna uygulamasına konu olacağını da sınırlamamıştır. Bununla birlikte kanun metninde işin esasına girilerek kilit kavram olarak 'hurda' kavramı kullanılmış ve teslimin gerçek mahiyetinin ne olduğu ile 17/4-g maddeye direk olarak bir sınırlama getirilmiştir. Bu kapsamda yapılacak bir değerlendirme ise araçların bir defa hurdaya çıkmasının ardından diğer teslimlerin tüm aşamalarda istisnaya konu edilemeyecek olmasıdır. Örneğin hurdaya ayrılan araçların parçalanarak tekrar satılması halinde söz konusu teslimler KDV'ne tabi olacaktır.

Hurdaya ayrılan araçların sonradan tamir vb. yollarla tekrar kullanıma hazır hale getirilmesinde ise istisna uygulanması mümkün değildir. Zaten Karayolları Trafik Yönetmeliği'nin 39'uncu maddesinin 6'ncı fıkrasında *"Hurdaya ayrılmış olan taşıtlar, onarımla yenilenseler bile tescil edilemezler. Ancak, kullanılabilir durumdaki motoru ve diğer parçaları, başka araçlarda kullanılabilir."* denilerek hurda araçların tekrar trafiğe çıkmasının önüne geçilmiştir. Ancak bunların parçalarının satılması halinde her bir teslim 3065 sayılı KDV'nun konusuna girmektedir.

2.2- Katma Değer Vergisi Kanununa Göre Hasarlı Araçların Teslimi

3065 sayılı KDV Kanunu'na göre (ticari amaçlı olmayan) araçların tesliminde (satışında) uygulanan farklı KDV oranları şu şekildedir;

- Kullanılmamış (sıfır) araç tesliminde KDV oranı %18 'dir.
- Her ne şekilde olursa olsun (sıfır veya kullanılmış) araçların yurtdışından ithali %18 oranında KDV'ye tabidir.
- Kullanılmış (ikinci el) araçlarda;
 - Nihai tüketici şahıslardan alınırsa vergiye tabi değildir.
 - KDV mükellefi olmayan (vakıf veya dernek gibi) kuruluşlardan alınırsa vergiye tabi değildir.
 - KDV mükellefi olan firmaların aktifine kayıtlı ise %1 KDV oranında KDV ye tabidir.
 - Araç alım satımı faaliyetinde bulunan galerilerinden alınırsa %1 KDV'ye tabidir.
 - Hurda işletmecilerince parçalanarak satışı 3065 sayılı KDV Kanunu'na göre vergiden istisna olup
 - Trafikte kaydı silinerek hurdaya ayrılan ve hurda işletmecilerince parçalanmadan satışı yapılan araçlarda %1 Katma Değer Vergisine tabidir.

Sıfır olmayan binek araçların satışlarında % 1, ticari amaçlı kullanılmış taşıtların satışında genel oranda (%18) katma değer vergisi uygulandığı yukarıda açıklamalardan anlaşılmaktadır.

Ülkemiz karayollarında seyir halinde bulunan çok sayıda aracın varlığı yaşanan trafik kazalarının artmasına sebebiyet vermektedir. Meydana gelen kazalar sonucunda her gün yüzlerce araç trafikten çekilmekte ve hurdaya ayrılmaktadır. Bununla birlikte kazaya uğramış ancak taşıt niteliğini kaybetmemiş taşıtların hasarlı olarak satışında da aynı katma değer vergisi oranları uygulanmaktadır. Kaza sonucu hasar gören araçların, hasarlı olarak satılması ile hasarsız taşıtların ikinci el satışları arasında KDV açısından fark bulunmamaktadır.

3- ARAÇLARIN TRAFİKTE ÇEKİLME SÜRECİ

Trafik kazası geçiren araçlar, az hasarlı veya hasarsız olarak piyasaya tekrar sürülmektedir. Şayet araçlarda oluşan hasar oranı yüksek ise pert kararı alınmakta, ancak pert kararı alınan araçların tamir edildikten sonra satılmasının önünde yasal bir engel bulunmamaktadır.

Bir aracın pert ilan edilmesi için kaza oranları sigorta şirketine göre değişmektedir. Sigorta şirketleri aracın pert kararını aracın onarım masrafları ile sovtaj bedeli (hurda fiyatı) üzerinden giderek karar vermektedir. Eksperler araca baktıktan sonra sigorta şirketinin anlaşmalı olduğu hurda araçları satın alan firmalara aracın kazalı haliyle çekilmiş fotoğraflarını ve servisin veya tamirhanenin çıkarmış olduğu hasar tamirat listesini gönderirler. Hurda aracı almak isteyen firmalar araca fiyat teklifi yaparlar. En yüksek fiyatı veren firma aracın hurdasını almaya hak kazanır (hurda firmasının verdiği fiyata sovtaj bedeli denir).⁵ Sigorta şirketleri, zararlarını azaltmak için bu araçları tekrar trafiğe çıkartmaktadır. Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği bünyesinde oluşturulan hurda araçların yer aldığı bir havuza Pert araçların motor ve şasi numaraları kaydedilmektedir. Havuz sigorta şirketlerine hizmet vermektedir.

Hurda belgesi ile satılan aracın tekrar trafiğe çıkması mümkün değildir ancak trafikten çekme belgesi araçlar bir süre sonra ancak yeni ruhsatlarıyla tekrar trafiğe çıkarılabilir. Dengesi ve düzeni bozulan bir aracın trafiğe çıkma sürecinin tam olarak denetlenememesi insan hayatını tehlikeye attığı da göz ardı edilmemelidir.

4- SONUÇ

Trafikteki artan araç sayısı ile birlikte trafikte yaşanan kaza oranlarında da artış gözlenmiştir. Meydana gelen kazalar sonucunda her gün yüzlerce araç trafikten çekilmekte ve hurdaya ayrılmaktadır. Hurdaya ayırma işlemleri ve vergileme süreci için vergi kanunlarında özel bir düzenleme yapılmamış olmakla birlikte Karayolları Trafik Yönetmeliği ile Kara Taşıtları Kasko Sigortası Genel Şartlarında yer alan düzenlemeler dikkate alındığında, hurda araçların vergilendirilmesinde KDVK 17/4-g maddesinin işlediği görülmektedir. Bununla birlikte sadece yasal düzenlemelerle trafikte meydana gelen ölümlü kazaların önüne geçilmesi, azaltılması mümkün değildir.

Vergisel anlamda konuya bir anlam katmak için eski modelli araçların hurdaya çıkarılması için düşünülen ÖTV indirimi ve Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu'nda yapılması planlanan değişikliklerle emisyon salınım hacmi yüksek yaşlı araçların MTV'sinin yükseltilerek hurdaya ayırma işlemlerini hızlandırılması ile ilgili düzenlemelerin en kısa zamanda uygulamaya konulması gerekmektedir.

⁵ <http://www.chevroletclubtr.com/bir-arac-ne-durumda-perte-ayrilir-t1720.0.html>